

Zpráva ze 4. ročníku Semináře ke zpřístupňování šedé literatury 2011

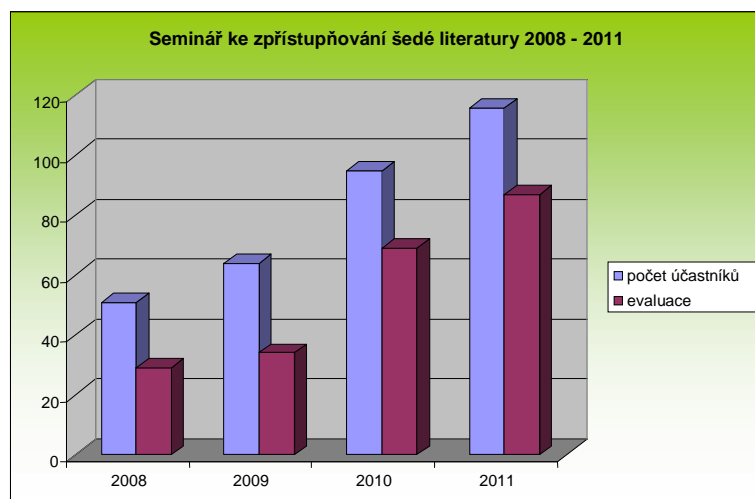
Mgr. et Bc. Iveta Fürstová

Zpráva ze 4. ročníku Semináře ke zpřístupňování šedé literatury

Mgr. et Bc. Iveta Fürstová

Národní technická knihovna (NTK) společně s Vysokou školou ekonomickou v Praze (VŠE) pořádala 25. října 2011 čtvrtý ročník Semináře ke zpřístupňování šedé literatury, jehož prostřednictvím je zajišťována a podporována odborná diskuse k problematice šedé literatury v České republice. Seminář již od roku 2008 kontinuálně sleduje stav řešení projektu „Digitální knihovna pro šedou literaturu – funkční model a pilotní realizace“ podpořeného Ministerstvem kultury ČR, v jehož rámci bylo vytvořeno Národní úložiště šedé literatury (NUŠL). Seminář se konal stejně jako v minulém roce v Ballingově sále v NTK a navštívilo jej 116 účastníků. Návštěvnost semináře od roku 2008 do roku 2011 vzrostla o více než 50% (viz graf č. 1, počet účastníků). Každoročně se rovněž zvyšuje počet odevzdaných evaluačních dotazníků, jejichž prostřednictvím mohou účastníci hodnotit seminář a navrhnout náměty a témata pro další ročník (viz graf č.1, evaluace). Výsledky evaluace 4. ročníku semináře jsou k dispozici na http://nusl.techlib.cz/images/Evaluace_seminar_2011.pdf.

Ústředním tématem semináře v roce 2011 bylo zveřejňování výsledků odborné a vědecké práce v digitálním repozitáři. Novinkou letošního ročníku semináře byl panel expertů. Seminář opět skvěle moderovala PhDr. Radka Římanová z NTK. Vizuální prezentace všech přednášejících byly promítány paralelně v českém a anglickém jazyce. Sborník ze semináře je dostupný na webových stránkách projektu NUŠL <http://nusl.techlib.cz/index.php/Sborniky>. Videozáznamy všech příspěvků budou uveřejněny v NUŠL na známé webové adrese www.nusl.cz.

Graf č. 1.

Národní úložiště šedé literatury – pilotní realizace

Seminář ke zpřístupňování šedé literatury je jedním z hlavních výstupů projektu „Digitální knihovna pro šedou literaturu – funkční model a pilotní realizace“, který podpořilo v letech 2008 až 2011 Ministerstvo kultury ČR. V roce 2011 se projekt nachází v závěrečné fázi a vedoucí projektu PhDr. Petra Pejšová z NTK prezentovala nejen výsledky, kterých bylo během čtyřletého řešení dosaženo, ale také výhled do budoucnosti. V úvodním příspěvku představila výsledky projektu, mezi které patří kromě výše zmíněného semináře především funkční pilotní aplikace, otestovaná

technologie, standardy a doporučení, odborná publikace a webové stránky (<http://nusi.techlib.cz>). Ujistila, že NUŠL v dalších letech pokračuje jako služba NTK, což je zajištěno aktualizovaným statutem NTK od 1. července 2009. Bude nadále rozšiřována partnerská síť a prohlubována zahraniční spolupráce. V současné době je NUŠL zapojen do projektu DRIVER, OpenGrey, ROAR a OpenDOAR. Na závěr byli účastníci pozváni na další ročník semináře, který se bude konat 23. října 2012 v NTK. Prezentace ke stažení: http://nusi.techlib.cz/images/1_Pejsova_prezentace_CZ.pdf

Další využití šedé literatury – propojení výsledků výzkumu a publikací v plném znění

Prvním zahraničním hostem byl na semináři Dominic Farace z mezinárodní organizace GreyNet. Ve svém příspěvku představil možnosti propojení výsledků výzkumu a publikací v plném znění. Tzv. „pokročilá publikace“ je podle projektu DRIVER II. publikace, „která zahrnuje 3 kategorie informací 1) data z výzkumu, 2) další materiál, 3) post-publikační data“. Dále Dominic Farace uvedl zajímavé informace a výsledky celosvětového průzkumu, kterého se účastnila skupina 250 autorů cyklu Mezinárodních konferencí o šedé literatuře. Projekt se snaží řešit rozpor „data versus dokument“ v komunitě kolem šedé literatury střední cestou. Systém pokročilých publikací přispívá k procesu přezkoumávání šedé literatury, k reprodukovatelnosti výzkumu a ke zlepšení přístupu k výzkumným výsledkům.

Prezentace ke stažení: http://nusi.techlib.cz/images/2_Farace_revised_EN.pdf

CDS Invenio pro Národní úložiště šedé literatury - přechod na verzi 1.0rc0

Tomáš Müller z NTK představil nejprve původní podobu systému CDS Invenio ve verzi 0.99.1, což byla pre-release verze, kde byly nedostatečné některé moduly, byly zde velké mezery v dokumentaci a složitá instalace. Již na podzim 2010 sliboval CERN systém CDS Invenio ve verzi 1.0, ale až začátkem roku 2011 byla vystavena verze 1.0rc0 (release candidate, tj. kandidát na konečnou verzi). V příspěvku byly zdůrazněny přínosy nové verze, jako např. odladěný celkový chod, vylepšený editor záznamů, nové indexy a moduly. Došlo k migraci metadat a digitálních dokumentů, k lehkým úpravám v nastavení a větší úpravy byly třeba ve zdrojovém kódu. Vývojem lokální instalace CDS Invenia bylo upuštěno od virtuálního počítače VirtualBox a nyní lokální instalace funguje na Debian 6 a Ubuntu 11. V instalaci CDS Invenia pro digitální repozitář NUŠL byl zaveden Polytematický strukturovaný heslář a automatická indexace.

Prezentace ke stažení: http://nusi.techlib.cz/images/3_Muller_prezentace_CZ.pdf

OpenGrey - jak funguje a jak se používá

V úvodu příspěvku připomněla Christiane Stock z francouzského INISTu cestu vývoje evropské databáze pro šedou literaturu. Od roku 1980 do roku 2005 existoval System for Information on Grey Literature in Europe, v českém prostředí známý pod zkratkou SIGLE, který provozovala Evropská asociace pro šedou literaturu (EAGLE). Tento systém představoval evropskou databázi bibliografických záznamů o šedé literatuře a za Českou republiku zde byla zapojena NTK a Knihovna AV ČR. Systém SIGLE byl v roce 2005 ukončen a do roku 2010 fungovala překlenovací databáze repozitářů OpenSIGLE, kde bylo k dispozici 700 000 záznamů. V roce 2011 mění OpenSIGLE své platformy a název. OpenGrey nabízí nové funkce a nový obsah. Došlo ke změně software z DSpace na Exalead, dále je vyvíjeno uživatelského rozhraní a u bibliografických záznamů jsou odkazy na digitální dokumenty do zdrojových bází. Na závěr ukázala Christiane Stock možnosti vyhledávání, zobrazení metadat a stránky partnerů na příkladu NTK, která je jedním ze 14 partnerů OpenGrey.

Prezentace ke stažení: http://nusi.techlib.cz/images/4_Stock_prezentace_EN.pdf

Po přestávce následovala hodinová panelová diskuse na téma **Zveřejňování šedé literatury – dostupnost, transparentnost, budoucnost**, kterou moderovala PhDr. Radka Římanová. Účastníky panelu byly PhDr. Václava Horčáková z Historického ústavu AV ČR, v.v.i., Mgr. Lenka Maixnerová z Národní lékařské knihovny, PhDr. Tomáš Pergler z Knihovny Akademie výtvarných umění v Praze a Jaromír Šavelka z Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Na úvod představila Mgr. Iveta Furstová z NTK výsledky on-line dotazníku Průzkum spokojenosti se spoluprací s NUŠL, který byl koncem srpna 2011 zaslán institucím, které NTK oslovila s návrhem spolupráce s NUŠL v letech 2009 až 2011. Poté se rozběhla živá diskuse o povědomí české veřejnosti o šedé literatuře, o její dostupnosti a významu. Zajímavá byla i jedna z otázek pro účastníky panelu, kterou si může položit i čtenář tohoto příspěvku: Kde je dostupná Vaše vysokoškolská kvalifikační práce?

Prezentace ke stažení: http://nusl.techlib.cz/images/5_Furstova_prezentace_CZ.pdf

Obr. 1 Panelová diskuse a její moderátorka Radka Římanová

Jaké podmínky musí splňovat autorské dílo, aby mohlo být zařazeno do veřejně přístupného repozitáře?

Velký zájem mezi účastníky semináře vzbudila přednáška s tematikou autorského zákona Mgr. Jaromíra Šavelky a Mgr. Michala Koščíka z Ústavu práva a technologií Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Mgr. Šavelka názorně a přehledně „krok za krokem“ představil proces posouzení dokumentu šedé literatury z hlediska autorskoprávních překážek pro jeho umístění do veřejně přístupné databáze. Účastníkům byl představen okruh vlastností díla, jejichž posouzením je možné dílo zařadit do veřejně přístupného digitálního repozitáře bez souhlasu nebo se souhlasem oprávněné osoby. Postup představuje stromová struktura jednoduchých otázek. Právní problematika je pro účastníky semináře velmi zajímavá, o čemž svědčí každoroční prvenství právních příspěvků v evaluačních dotaznících.

Prezentace ke stažení: http://nusl.techlib.cz/images/6_Savelka_prezentace_CZ.pdf

Repozitar.cz - centrální repozitář publikačních výsledků jako součást systémů na odhalování plagiátů

K systémům Theses.cz a Odevzdej.cz přibude nový systém na odhalování plagiátů Repozitar.cz, který představil Mgr. Daniel Jakubík z Masarykovy univerzity v Brně. Systém Repozitar.cz bude sloužit pro odborné články a jiná díla vědeckých pracovníků

a doktorských studentů. Do projektu a jeho vývoje je zapojeno 15 vysokých škol, které kromě vlastního technického řešení, společně připravují nezbytné organizační, společenské a právní prostředí. Systém nabídne také zpřístupňování děl v souladu s myšlenkou Open Access, vyhledávání podobných dokumentů nebo předávání výsledků do RIV.

Prezentace ke stažení: http://nusi.techlib.cz/images/7_Jakubik_prezentace_CZ.pdf

CERIF – úvod ke společnému evropskému formátu pro informace o výzkumu

Jan Dvořák ze společnosti InfoScience představil model pro oblast výzkumu CERIF (Common European Research Information Format). Ten zahrnuje základní entity, jejichž výskyt může být klasifikován libovolným počtem typů, oborů či témat. Fakta jsou udržována v časově specifických vazbách mezi entitami modelu, které zahrnují role. Role i typy jsou soustředěny v tzv. sémantické vrstvě, která dovoluje deklarovat význam ve formální syntaxi. CERIF byl doporučen Evropskou komisí jako standard pro vytváření CRIS, což jsou informační systémy o výzkumu. Péče o tento model byla svěřena neziskové nevládní organizaci euroCRIS, která je sdružením pracovníků s informacemi o výzkumu.

Prezentace ke stažení: http://nusi.techlib.cz/images/8_Dvorak_prezentace_CZ.pdf

Zranitelnosti institucionálních repozitářů

V současné době roste tlak na zveřejnění digitálních dokumentů a řešení poskytují institucionální digitální repozitáře, při jejichž provozu je třeba věnovat pozornost možnostem zabezpečení. Mgr. Pavla Kovářová z Katedry informačních studií a knihovnictví z Masarykovy univerzity v Brně upozornila na možná ohrožení dat a na údržbu digitálních repozitářů. Posluchači byli seznámeni s ohrožujícími situacemi pomocí ukázkových příkladů ohrožení (viz Obr. 2) a byly uvedeny rovněž odkazy na zdroje dalších informací k tématu.

Prezentace: http://nusi.techlib.cz/images/9_Kovarova_prezentace_CZ.pdf

Obr. 2 Přehledná klasifikace možného ohrožení dat

Centrální rozhraní NUŠL v systému FAST Search

Na závěr ukázal Pavel Kocourek ze společnosti INCAD nové funkcionality zakomponované do Centrálního rozhraní NUŠL, které využívá vyhledávací systém FAST Search jako centrální prezentační rozhraní.

Prezentace: http://nysl.techlib.cz/images/10_Kocourek_prezentace_CZ.pdf

Obr. 3. Ballingův sál NTK přivítal na letošním semináři hojný počet účastníků.
Návštěvnost mezi lety 2008 a 2011 stoupla o více než 50 %